

13. Пенішкевич Д. Становлення та розвиток професійної освіти на Буковині / Д.Пенішкевич, І.Петрук. – Чернівці, 1998. – 48 с.
14. Піча В.М., Черниш Н.Й., Кондратюк Л.Й. З історії української соціологічної думки / В.М.Піча та ін. – Львів, 1995. – 64 с.
15. Ручка А.О. Курс історії теоретичної соціології / А.О.Ручка, В.В.Танчер. – К.: Наукова думка, 1995. – 222 с.
16. Степаненко В. Українська соціологія: суспільно-історичний та ідеологічний аспект розвитку / В.Степаненко, О. Рибшун // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – №2. – С.23-46.
17. Тарасенко В. Ретроспективне пізнання в соціології: деякі гносеологічні та методологічні проблеми / В.Тарасенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – №4. – С. 5-18.
18. Ципко С. Соціальна проблематика творчої спадщини Омеляна Поповича (історико-соціологічний аспект) / С.Ципко // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип.316. Педагогіка та психологія. – Чернівці, 2006. – С. 195-200.
19. Ципко С. Соціологічна думка на Буковині: віхи становлення (кінець XIX – початок XX століття) / С.Ципко // Соціологія та суспільство: взаємодія в умовах кризи. II Конгрес САУ: тези доповідей, (Харків, 17-19 жовтня 2013 р.). – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2013. – С.145-146.
20. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Імена славних сучасників / Ред. кол.: С.В.Мельничук та ін. – К.: Світ успіху, 2005. – 192 с.
21. Яремчук С. Соціологічна освіта в Україні: шляхи становлення та перспективи розвитку / Сергій Яремчук // Історичний досвід, стан та перспективи підготовки педагогічних і соціально-педагогічних кадрів до роботи з різними соціальними групами: Матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (Чернівці, 3-5 листопада 2011 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – С. 516–520.

Svetlana Tsytko

Formation and development of sociology at Bukovyna

In the article the social and cultural conditions of the sociological thought in Bukovina, the process of transformation of sociology in academic science career at the University of Chernivtsi.

Keywords: history of sociology, sociological thought, retrospective analysis, protosotsiologhiya, academic sociology.

Надійшла до редакції 12.03.2015 р.

УДК 316.32:323(477)

**© Ольга Заславська
(Хмельницький)**

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОСОБИСТОСТІ, ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Розкрито сутність і особливості соціально-політичних аспектів взаємодії особистості, громадянського суспільства та держави. Розглянуто форми і механізми даної взаємодії, виходячи з специфіки політичних, соціальних та економічних реалій сучасної України. Проаналізовано можливості українського громадянського суспільства виступати рушійною силою в процесі демократизації сучасної держави. Визначено позитивні і негативні тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні.

Ключові слова: громадянське суспільство, особистість, держава, демократія, громадська організація.

Постановка проблеми. Однією з ознак демократичності держави є розвиток і стан громадянського суспільства, тобто ситуація, за якої держава й громадянське суспільство є двома взаємодіючими елементами рівноважної політичної конструкції суспільства. Але, якщо для країн розвинутої демократії партнерські відносини між державою й громадянським суспільством стали вже традиційними, то для пострадянських держав ця традиція тільки формується. Характерним для сучасної України є те, що в ній особливої актуальності набувають процеси розбудови громадянського суспільства. Сьогодні існує проблема

досягнення необхідного балансу між державою та механізмами її впливу на громадянське суспільство, з одного боку, та громадянським суспільством і його механізмами саморозвитку і соціального контролю – з другого. Такий баланс є необхідним для побудови демократичної, правової, соціально-орієнтованої держави, оскільки це дає змогу уникнути двох неприпустимих станів у розвитку країни – зведення до мінімуму або громадських свобод, або впливу держави. Щоб запобігти цьому, необхідно створити належні умови для становлення як сильної держави, так і розвинутого громадянського суспільства. Це означає, що на практиці дійсно існує проблема гармонізації співіснування, з одного боку, держави зі своїми атрибутами, а саме: державною владою, формальним правом, державною політикою, державним управлінням, а з другого – громадянського суспільства зі своїми властивостями: природним правом, свободою, демократією, соціальним контролем.

Оскільки у ХХІ ст. посилюється роль особистості, то утворюється нова концепція взаємодії – «особистість – громадянське суспільство – держава». За цих умов, не можна розбудовувати громадянське суспільство за наказами зверху, спираючись лише на інститути держави, але його не можна розбудовувати й знизу, спираючись лише на ініціативу деяких, далеко не усіх соціальних утворень недержавного походження. Тому, можна стверджувати, що громадянське суспільство потребує зацікавленості як зверху, так і знизу. Коли повноцінно функціонує громадянське суспільство, то держава, по суті, стає його офіційним обслуговувачем, піднімаючи на належний рівень справжню цінність людини, особистості.

Поняття громадянського суспільства сьогодні є одним із ключових елементів для розуміння відносин суспільства, держави та особистості. Суттєвого значення набуло розрізнення громадянського суспільства і держави. Воно відіграє особливу роль для особистості, яка живе у суспільстві, що трансформується.

Ступінь наукової розробки проблеми. Історія розробки концепції громадянського суспільства свідчить про доволі широкий спектр думок дослідників у тлумаченні цієї складної проблеми. Проблематика громадянського суспільства досить активно обговорюється в сучасній науковій літературі. Умовно дослідників можна об'єднати за такими основними напрямками: філософське дослідження самої ідеї громадянського суспільства та генези її змісту в історії філософської думки від античних філософів і до наших днів (В.Андрущенко, Р.Арон, А.Карась, Б.Констан, С.Кримський, Ю.Павленко та ін.); політолого-правові дослідження сутності громадянського суспільства, його структури, місця і ролі в політичній системі демократичного суспільства (І.Варзарь, Ю.Габермас, Ф.Гайек, В.Журавський, О.Кульчицький, О.Погорілко, А.Силенко, Дж. Сорос, В.Тацій, Ю.Шемшученко та ін.); загально-соціологічна структура громадянського суспільства (Л.Губерський, М.Михальченко, М.Мокляк, В.Пазенок, М.Шаповал та ін.); історичний досвід та особливості формування громадянського суспільства в Україні (В.Барков, А.Бичко, І.Бичко, С.Грабовський, Д.Донцов, М.Драгоманов, О.Забужко, Г.Зеленько, М.Костомаров, П.Кравченко, В.Лісовий, В.Литвин, Н.Черниш, В.Шевчук, Б.Ярош та ін.); інституціональні характеристики громадянського суспільства (Е.Берк, М.Вебер, Б.Елштайн, В.Котегоренко, В.Кремень, М.Лукашевич, А.Пашук, Г.Філіпчук та ін.); ціннісні характеристики, освітні, загальнокультурні та моральні пріоритети громадянського суспільства (О.Бабкіна, Е.Бистрицький, В.Денисенко, Е.Макінтайр, І.Надольний, П.Ситник, М.Попович, Л.Шкляр та ін.); перспективи розвитку громадянського суспільства в контексті його взаємодії з державою (Л.Абалкін, В.Бабкін, С.Кириченко, Ф.Рудич, А.Селіванов, О.Скрипнюк, М.Ходаківський, С.Телешун та ін.).

Разом з тим, незважаючи на досить широкий пласт наукових публікацій, проблема формування громадянського суспільства в Україні залишається ще вивченою недостатньо повно. Питання пошуку оптимальної моделі взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства, в якій держава та людина виступатимуть як єдине ціле, а їх зусилля будуть спрямовані на встановлення атмосфери довіри між ними, потребують подальшого наукового розвитку.

Виклад матеріалу. Сучасна вітчизняна наука визначає громадянське суспільство як «асоціацію вільних громадян, що взаємодіють між собою виключно на ґрунті власних

інтересів, правових норм та спільно погоджених чи вироблених регуляторів (компроміс тощо). Поняття «громадянське суспільство» характеризує цілісність суспільного життя стосовно політичних структур, передусім держави. Громадянське суспільство поєднує економічні, соціальні, культурні, духовні, родиннопобутові відносини та інститути, а також передбачає певні свободи, права та обов'язки особистості як необхідні умови її ствердження та самореалізації в громадському житті. Поняття держави та громадянського суспільства теоретично розчленовують цілісний соціальний організм на дві взаємопов'язані та взаємообумовлені сторони – політичну і соціальну сферу життя» [4, с.108].

Вихідним елементом у конструкції громадянського суспільства є особистість, а складовими цієї конструкції є всі ті численні інститути, які сприяють реалізації особистістю її інтересів. Процес становлення громадянського суспільства відбувається одночасно із ціннісними змінами, що їх зазнають і людина, і суспільство, і держава. Передумовою безконфліктного розвитку відносин між людиною, суспільством і державою є певна рівновага, яка гарантує незалежність індивіда від зовнішніх зазіхань. За умови, що цей індивід узгоджує свою поведінку з інтересами суспільства і держави. Відносини індивіда з суспільством коливаються в широкому діапазоні: від повного злиття (наприклад, буржуа XVIII століття повністю ототожнював себе з усіма проявами громадянського суспільства) до абсолютного відчуження (пролетарі цього ж періоду відчували себе знедоленими, ізгоями, а за сучасною термінологією – маргіналами). Тому саме через відносини «індивід – суспільство», через міру самоідентифікації індивіда із суспільством утверджувалася громадянськість особистості.

Більшість учених поділяють думку про те, що громадянське суспільство і держава функціонують на засадах взаємної доповнювальності. Інші, навпаки, вважають громадянське суспільство основою формування держави. Ці ідеї не суперечать одна одній і істина полягає в їх компромісі. Тобто громадянське суспільство є черговим результатом зміни станів соціального процесу, або новим етапом у розвитку суспільства як соціальної системи і створює об'єктивну потребу у формуванні держави як специфічного управлінського органа, але надалі вони функціонують за принципом взаємодоповнювальності. Більше того, їх функціонування одне без одного практично неможливе і не може тривати довго. З одного боку, громадянське суспільство як самоорганізаційна підсистема за жодних обставин не здатне задовольнити потреби населення без ініціюючої, нормативної та контролюючої функції держави. З іншого боку, будь-які спроби державної підсистеми перебрати на себе функції громадянського суспільства виявляються неефективними. Їхня взаємодоповнювальність спрямована на досягнення оптимальної збалансованості стихійного і свідомого начал соціальної життєдіяльності – без надмірної регламентації життя державою, але і без анархії; без абсолютизації свободи, але з її максимумом, коли права одного індивіда обмежені лише правами іншого. Це можливо тільки за умови високого рівня національної самосвідомості і відчуття взаємної відповідальності.

Громадянськість – така узагальнююча характеристика суспільства, яка фіксує високий рівень його самосвідомості, солідарності, внутрішньої стабільності, організованості, громадської активності, який врівноважує відповідальність з боку держави і суспільства за розв'язання проблем їх спільної життєдіяльності, перспективного розвитку та історичної долі. Термін «стан (міра) громадянськості суспільства» ще незвичний в українській соціологічній науці, однак практика підштовхує науковців до необхідності його аналізу.

За оцінками зарубіжних експертів, громадянське суспільство в Україні характеризується як перехідне й неконсолідоване, тобто таке, яке не досягло рівня країн розвинутої демократії й зберігає ризик повернення до менш розвинутого стану. Хоча, на думку експертів, події на Євромайдані дали імпульс розвитку громадянського суспільства в Україні. Особливими ознаками Євромайдану стали ключова роль самоорганізації громадян у появі та розвитку Майдану, усвідомлення громадянами власної відповідальності за долю протестів і країни в цілому та пов'язана з цим другорядна роль політичних лідерів у розвитку подій на Євромайдані.

Попри це результати соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України 2014 рр. констатують орієнтованість громадян на традиційне уявлення про громадянське суспільство як силу, що спроможна протистояти державі й боротися з нею, гарантувати підтримку протестів, пікетів, вуличних слідувань, мітингів, зібрань. Отже, акцентується не спільність з державою, а роз'єднаність з нею, віддаленість від неї. Причому дистанція між переконаннями опитаних і характеризованими ними ж рисами держави сприймається так, ніби вона залежить головним чином тільки від поведінки влади. Це і є свідчення односторонності соціальної свідомості респондентів, яка громадянське суспільство вбачає не як відносну, а як абсолютну протилежність державі, а саму державу – як монополіста впливу на всі суспільні процеси та інститути.

Якщо взяти до увагу таку, здавалося б, неодмінну рису громадянськості суспільства, як довіра громадян до влади (адже останні самі обирають владу, точніше, її виконувачів), то показник цієї ознаки, незважаючи на позитивні зрушення, залишається низьким (табл. 1). Недовіра Президентів: (23,3%+21%) дорівнює 44,3%. Недовіра Верховній Раді України: (26,5%+30,4%) дорівнює 56,9%. Недовіра урядові (28%+26,2%) дорівнює 54,2% [2].

Таблиця 1

Якою мірою Ви довіряєте наступним державним інституціям? (%)

	Президентів України	Верховній Раді України	Уряду України	Місцевій владі
Зовсім не довіряю	23,3	26,5	28,0	21,8
Переважно не довіряю	21,0	30,4	26,2	30,0
Важко сказати	6,2	12,0	9,9	11,3
Переважно довіряю	39,7	28,7	31,9	33,1
Цілком довіряю	9,7	2,4	3,9	3,9

Рівень недовіри респондентів органам місцевої влади теж високий – 51,8% (21,8%+30%) [2]. Очевидно, багатьох діяльність місцевої влади не влаштовує, і це не може не блокувати формування відносин, норм і цінностей громадянського суспільства на периферії. Ідеться про те, що саме місцева влада має найбільшою мірою відповідати за створення основ громадянського суспільства, зокрема, численних його неформальних інститутів і самоврядних груп. Останні найчастіше є найближчими саме до цієї влади. «Доки вони (інститути й самодіяльні групи, об'єднання) належним чином не візьмуть на себе функції управління суспільством, суспільними процесами, а головне самі чітко не визначаться зі своїм місцем у суспільстві, владні структури активно використовуватимуть важелі контролю та утисків» [5, с.74].

Звісно, недовіра до влади визначається, з одного боку, відчуженістю від неї громадян, а з другого – відчуженістю влади від громадян. Якщо в суспільстві з вини влади не розв'язуються життєво значущі проблеми, то негативного ставлення до влади, відчуження від неї не уникнути, а це й спрямовує вектор оцінок громадської активності не на користь державі, а проти неї.

Серед численних суспільних явищ у нашій країні дедалі помітнішою стає громадянська депривація. Депривація – це стан невдоволеності, який виникає в особистості на ґрунті розбіжностей між її реальним станом і станом, до якого вона прагне, між її потребами і можливістю їх задовольнити. Громадянська депривація полягає у звуженні можливостей задоволення громадянських потреб, у неможливості задоволення потреб особистості як громадянина з причини різноманітних обмежень, перешкод, в умисному нагромадженні формальностей і використанні їх у корисливих цілях. Однією з причин громадянської депривації є глибоко вкорінений в українську культуру патерналізм. Він є архетипічним елементом нашої культури. Вважається, що проста людина у громадських і державних справах дуже мало що може вдіяти, що вона залежна від зовнішніх обставин. На запитання

«Як Ви вважаєте, від чого здебільшого залежить те, як складається Ваше життя?» 49% опитаних вважають, що різною мірою від зовнішніх обставин (у 1992 р. таких було 55%). А частка тих, хто вважає, що його життя різною мірою залежить від самого себе, становить 21%. І ця частка практично не змінилась за двадцять років – у 1992 р. їх було 20% [5, с.80].

Наша людина чинить опір тій моделі, яка містить у собі загрозу розриву особистості зі співтовариством, яка стверджує, що єдиною опорою людини в суспільстві є вона сама. Але це одночасно означає, що громадянин покладає дуже великі надії у своєму житті на державу.

Традиційно в українському суспільстві вважається, що вирішення всіх важливих для людини справ залежить від держави, її інститутів, осіб, які персоніфікують державу, – чиновників. У громадян дуже високі очікування щодо держави. У суспільній свідомості укорінені уявлення, що усі значущі для громадянина проблеми має вирішувати держава. Щоб держава успішно виконувала цю функцію, громадянин, за замовчуванням, добровільно передає право державній владі на прийняття рішень, які безпосередньо стосуються його, при цьому, знову ж за умовчанням, передаючи і всі ризики, що впливають при прийнятті рішень. У суспільній свідомості утримуються стереотипи, що виправдовують всебічну підлеглість громадянина державі, стереотипи, що акцентують увагу на турботі держави за своїх громадян.

В умовах таких традицій не слід розраховувати на швидке формування якісних інститутів громадянського суспільства. Швидко можна сконструювати лише імітаційні громадські організації. А укорінити серед населення моделі поведінки, притаманні громадянському суспільству, можна лише відтворюючи їх у декількох поколіннях поспіль, формуючи усталену традицію.

В умовах, коли не сформовані й не відтворюються в суспільстві інститути громадянського суспільства, гасло, що успіх людини залежить від її власних зусиль, так і залишається гаслом, оскільки поточна практика свідчить про його нежиттєздатність. Адже переважна більшість нечисленних ініціатив громадян вгасає з тієї причини, що їх реалізація не може відбутися через існування десятків різноманітних приписів, які висуває перед громадянином держава у вигляді законів, підзаконних актів, інструкцій. Подібна негативна практика усвідомлюється суспільством. Її результатом стає безініціативність громадян, або пошук ними шляхів обходу офіційних приписів, пошук способів скорочення часу на тяганину. Показником пасивності громадян є те, що 87% з них не належать до жодної громадської організації, об'єднання або руху [5, с.81].

Наявність конституційного права громадян (та реальні можливості його реалізації) щодо створення громадських організацій, розгалуженість їх мережі, сталість розвитку, активність та ефективність їх діяльності є важливими ознаками розвитку громадянського суспільства в країні. Власне, громадські неурядові організації (НУО) є акторами громадянського суспільства, тими інститутами, що надають цій комплексній та багатовимірній концепції ознак суб'єктності. Статистичні показники розвитку та участі в громадських організаціях також традиційно вважаються одним із найбільш поширених і доступних в емпіричних дослідженнях індикаторів розвитку громадянського суспільства та громадської активності населення.

Громадські організації, незалежні групи й об'єднання громадян у нормативній моделі демократії з розвинутим громадянським суспільством виконують наступні функціональні ролі:

- адекватне, ефективне представництво потреб та інтересів різних соціальних груп і суспільства в цілому;
- посередництво у знаходженні компромісів і порозумінь між різними груповими та суспільними інтересами й урядовими рішеннями;
- формування у громадян соціальних якостей і практичних навичок активного громадянства, співпраці, довіри та толерантності – те, що в сучасній соціальній теорії визначається «соціальним капіталом» окремих громад і всього суспільства;
- функція «соціальної чутливості» – реагування щодо будь-яких деформацій у різних сферах суспільного життя (політиці, економіці, культурі, повсякденному житті).

Згідно з даними 2013 р. моніторингу Інституту соціології НАН України, переважна більшість респондентів (понад 85%) не належать до жодної з громадських, політичних організацій чи рухів [5, с.121]. Або точніше, переважна більшість опитаних не належать до громадських організацій чи, як, наприклад, у випадку з часто формальним членством у традиційних професійних об'єднаннях (профспілках), не вважають своє членство в них значущим або своїм усвідомленим вибором.

І хоча дієвість сучасного громадянського суспільства не зводиться до формального членства громадян у неурядових організаціях та об'єднаннях, тим не менш цей показник залишається доволі важливим, адже йдеться про легальну та ефективну форму участі громадян у політиці та соціальному житті, формування навичок та практик самоорганізації людей. Показник участі громадян у громадських організаціях у країні є стало низьким.

Хоча тим часом статистика демонструє значну кількість і навіть динаміку зростання неурядових громадських організацій у країні. Так, згідно з офіційними даними державної статистики станом на початок 2012 р. було зареєстровано (включно з міжнародними, всеукраїнськими, місцевими організаціями, їх осередками, філіями та відокремленими структурними підрозділами) 71767 громадських організацій (для порівняння, у 2008 р. їх офіційно налічувалось понад 50 тис.) [3]. Щоправда, більша частина зареєстрованих організацій є ситуативними, малоактивними або навіть віртуальними проектами, часто створеними під конкретні завдання короткого проміжку часу і згідно з експертними оцінками у кращому разі лише десята частина зареєстрованих організацій є активними і діючими.

Водночас виникає закономірне запитання: чому громадяни активно не долучаються хоча б до таких, реально діючих громадських організацій, не намагаються захищати свої інтереси або розв'язати свої проблеми на публічній арені громадянського суспільства? Відповідь на це полягає у спектрі різноманітних факторів, які можна в цілому окреслити як ознаки деформованої соціальності у переважно ще патерналістському українському суспільстві.

Серед основних причин, які насамперед заважають участі людей у діяльності громадських організацій, самі респонденти називають: «байдужість, пасивність людей до суспільного життя» (48,7%), «загальну зневіру у власних можливостях захистити свої права та інтереси» (30%), «відсутність вільного часу» (27%) і «недовіру до громадських організацій та об'єднань» (25,6%) [5, с.123]. Більшість цих факторів мають відношення до стійкого патерналістського комплексу та відносин системної інституціональної недовіри, настроїв розчарування щодо існуючих політичних, а особливо владних, інститутів та політичних лідерів.

Розвиток громадянського суспільства стикається з низкою проблем, які проявляються у тому, що формування структур громадянського суспільства серйозно ускладнюється факторами, що утворюють суто українську суспільно-політичну специфіку:

- регіональним розколом України, що проходить по лінії культурно-ціннісних відмінностей, як наслідок – різноспрямованістю зовнішньополітичних орієнтацій;
- інтенсивним зовнішнім втручанням у внутрішньополітичні справи України;
- далеко не всі зареєстровані в Україні організації громадянського суспільства є активно й постійно діючими, або ж взагалі реально існуючими.

Навіть серед тих громадських організацій, які дійсно функціонують, непросто з'ясувати, яка їхня частина відстоює інтереси саме громадян, а які є суспільними лише за статусом і зорієнтовані на зовсім інші цілі: обслуговування інтересів фінансово-промислових груп; сприяння політичним партіям і блокам; імітація суспільної підтримки деяких органів влади; одержання грантів міжнародних організацій і фондів; здійснення інших видів лобістського впливу тощо. Це означає, що в Україні поки що не сформувалася внутрішня потреба в існуванні такої кількості НУО, яка зареєстрована, немає зацікавленості вітчизняних комерційних структур у підтримці НУО як найважливішої складової громадянського суспільства. Існуючі НУО мають яскраво виражений імітаційний характер. Вони створюються й існують не стільки для вирішення внутрішньо-українських суспільно-політичних завдань, скільки для маніпулювання суспільною думкою;

– досить низьким показником членства громадян у політичних партіях і громадських організаціях, що звужує інституціональні можливості взаємодії суспільства з органами державної влади. На 1 квітня 2014 року в Україні було зареєстровано 200 політичних партій (2 з них перебували у стані ліквідації). А станом на 17 квітня їх стало вже 205. Сьогодні, як і 20 років тому, українську багатопартійність характеризує велика кількість слабо організованих партій із незначною соціальною підтримкою. За даними соціологічних досліджень (за останні 15 років), кількість членів усіх політичних партій України коливається від 2% до 5% громадян [1, с.2];

– недосконалим законодавством у цій сфері;

– відсутністю розуміння значення громадянського суспільства для стійкості тенденцій демократичного розвитку України з боку еліт та й у самих середньостатистичних українців, оскільки вони не відчувають потреби в ньому.

– ще однією серйозною проблемою є довіра до інституцій громадянського суспільства з боку середньостатистичних українців. Згідно із з даними дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» та соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 24 грудня 2014 року, у цілому 43,6% населення України довіряють громадським організаціям, при цьому лише 4,0% населення довіряють повністю, 39,6% – скоріше довіряють. Не довіряють громадським організаціям 34,8% населення, при цьому 13,9% зовсім не довіряють, а 20,9% – скоріше не довіряють. Політичним партіям довіряють 15% населення України, при цьому лише 0,8% населення довіряють повністю, 14,2% – скоріше довіряють. Не довіряють політичним партіям 70,9% населення, при цьому 31,6% зовсім не довіряють, а 39,3% – скоріше не довіряють [2].

Висновки. З огляду на досить короткий історичний шлях незалежної України, слід зауважити, що передумови розбудови громадянського суспільства є, але цей процес повинен бути інтегрований в стратегію соціального та політичного розвитку держави. Треба усвідомити, що громадянське суспільство є невід'ємною складовою модернізації України, але неможливо просто декларувати побудову громадянського суспільства, воно потребує атмосфери ширшої зацікавленості як з боку громадян, так і з боку держави.

Література

1. Гонюкова Л. Політичні партії України: сучасність та перспективи розвитку / Л.Гонюкова // Аналітичні записки. – К., 2014. – 18 с.
2. Громадська думка: підсумки 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/gromadska-roku.htm>
3. Показники Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) на 1 січня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/express/expr2012/01_12/13_.zip
4. Соціологія: короткий енциклопедичний словник / [за заг. ред. В.І. Воловича]. – К.: Укр. центр духовної культури, 1998. – 736 с.
5. Українське суспільство 1992-2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / [за ред. д.ек.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги]. – К.: Інститут соціології НАН України, 2013. – 566 с.

Olga Zaslavska

Interaction problems of personality, civil society and state in Ukraine: socio-political context

The article reviews the essence and specificity of the socio-political aspects of interrelation between the individual, civil society and government. The forms and mechanisms of such interaction, based on the specific political, social and economic realities of modern Ukraine are described. The author examines possibilities of Ukrainian civil society to be a driving force in the process of democratization of the modern state. Positive and negative trends in the development of civil society in Ukraine are defined.

Keywords: civil society, person, government, democracy, Non-Governmental Organization.

Надійшла до редакції 20.02.2015 р.

